

צבא ארצות-הברית ו'שארית הפלטה' בגרמניה ובאוסטריה

בתום מלחמת-העולם השנייה ניצבו בעלות-הברית בפני בעיית שבעה מיליוני עקורים בגרמניה ובאוסטריה. בפעולה מקיפה של ריפטריאציה, הצליחו להחזיר יותר משישה מיליוני נפש למולדתם. ואולם, כמיליון עקורים סירבו, או לא יכלו, לחזור לארץ מוצאם, כגון יוצאי הארצות הבלטיות שכבשה ברית-המועצות, או פולנים, אוקראינים ויוגוסלבים, שסירבו לחזור לארצם, הן בגלל התנגדותם למשטר קומוניסטי והן מחשש שיועמדו לדין בעוון שיתוף-פעולה עם הנאצים. משגברה ה'מלחמה הקרה', הפסיקה ארצות-הברית ללחוץ על העקורים לחזור לארצות שבמשטר קומוניסטי. כך נאלצות בעלות-הברית לדאוג לבני 52 לאומים, ששוכנו ב-900 מחנות עקורים. אונרר"א (אירגון האומות המאוחדות לסיוע ולשיקום) היה אמור ליטול עליו את האחריות לניהול המחנות. אך מחסור חמור בכוח-אדם מיומן, ניהול כושל, תכנון לקוי והעדר מדיניות ברורה, מנעו מצוותים של הארגון הבין-לאומי מלמלא את תפקידם כראוי. אירגוני סעד פרטיים, שרק בהדרגה הורשו לפעול במחנות, לא היה בכוחם להגיש אלא סיוע משלים בלבד. לפיכך המשיך הצבא האמריקני – עם תקציב מצטמק והולך ועם כוח-אדם בלתי מנוסה – לשאת באחריות העיקרית לטיפול בבעיות סוציאליות של העקורים. קשה היה להיענות לדרישות בני דתות ולאומים שונים, לפי שכל קבוצה תבעה הכרה בבעיותיה המיוחדות. כדי להימנע מהאשמות בדבר אפלייה, נקטו רשויות הצבא האמריקני מדיניות של יחס שווה כלפי כל העקורים. מדיניות מאוזנת זאת פגעה קשה בעקורים היהודים, ששוכנו במחנות מעורבים עם פולנים, בלטים ואוקראינים, ובהם הוסיפו לסבול מאפלייה ומאנטישמיות. תנאים זהים, ובכלל זה מנת מזון שווה, ניתנו ליהודים, ששנים סבלו חרפת רעב ורדיפות אכזריות במחנות הריכוז, ולשוביהם מאתמול. רשויות הצבא סירבו להגיש ליהודים טיפול מועדף, בטענה שהדבר רק יאשר את תורת הגזע הנאצית, הדוגלת בהבחנה בין יהודים לאחרים. על-כן טופלו היהודים לפי מוצאם הלאומי. יהודי גרמניה, דרך משל, נחשבו ל'אויבים זרים' (Enemy Aliens), כמו הנאצים. השוואת היחס אל ניצולי המחנות, על חשדנותם, רגישותם ומנהגי המחנה שדבקו בהם, אל האוכלוסייה הגרמנית, ה'נקייה' וה'מתורבתת', הולידה יחס שלילי מצד החיילים כלפי העקורים. הרגשות האנטישמיים שנזרעו במגע עם האוכלוסייה הגרמנית, נבטו על קרקע פוריה, משום שחלק ניכר מן החיילים והקצינים נשא עמו מטען אנטישמי מסויים מארצות-הברית. בקרב מפקדים גם קינן החשש כי רבים מן העקורים הבאים מן המזרח הם סוכנים סובייטים.

ועוד: עמדתו של צבא הכיבוש האמריקני כלפי העקורים היהודים נקבעה במידה רבה בהיותם מכשול למדיניות ארוכת טווח של המימשל האמריקני בשיקומה של גרמניה. האוכלוסייה היהודית באיזור הכיבוש האמריקני בגרמניה ובאוסטריה גדלה מ-30,000 ב-1945 לרבע מיליון בקיץ 1947 עקב הסתננות רחבת ממדים ממזרח אירופה. הפתרון היחיד

לעקורים הללו היה בהגירה, ואולם, שערי מדינות העולם, ובכלל זה ארץ-ישראל וארצות-הברית, היו נעולים בפני פליטים. ככל שחלף הזמן ומספר העקורים גדל, וככל שהצטמק התקציב הצבאי, ופתרון קרוב לא נראה באופק, גברה ההתנגדות ליהודים גם בקרב הקצונה הבכירה. מדיניות האמריקנים להעביר סמכויות לידי הגרמנים בתחום המקומי והארצי, לא עלתה בקנה-אחד עם סירוב העקורים היהודים להכיר בסמכויות של הגרמנים ולציית להם. ניתן לומר כי האינטרסים של העקורים עמדו לא פעם בסתירה למטרות המרכזיות של הצבא. ביוני 1945 נשלח, בעקבות לחצים מצד יהודי ארצות-הברית, ארל אריסון, לבדוק את מצב העקורים באירופה. הריסון המליץ להקים מחנות נפרדים ליהודים ודרש להעניק להם יחס מועדף במזון, במגורים ובביגוד. נוכח האהדה הנרחבת לניצולי מחנות הריכוז בקרב הציבור האמריקני, יהודים ולא-יהודים כאחד, הביא דיין-וחשבון הריסון לידי שינוי ניכר לטובה במצבה של שארית הפליטה. מפקד הצבא האמריקני בגרמניה, גנרל דויט דיויד איזנהאואר, מינה לעצמו יועץ לענייני יהודים, והלה תיווך בין הצבא לעקורים ודאג שבעיות היהודים יטופלו במהירות וביעילות בדרג הבכיר ביותר.

הסתננות של כ-100,000 פליטים יהודים מפולין, בעקבות הפוגרום בקילצה, ביולי 1946, יצרה צפיפות רבה במחנות והכבידה על התקציב הצבאי. בדצמבר 1945, ושוב באוגוסט 1946, החליט המימשל בוושינגטון לסגור את הגבול בין איזור הכיבוש האמריקני בגרמניה ובין המזרח, ואולם, במהרה נפתחו הגבולות מחדש, בעקבות שתדלנות של יהודים. אף הפקודה של מושל האיזור האמריקני הגנרל קליי, מיום 21 באפריל 1947, לסגור את שערי המחנות בפני מסתננים ולשלול מהם סיוע של האו"ם, לא היתה מכשול של ממש לבואם של 12,000 יהודים מרומניה ומהונגריה. בסופו של דבר לא היתה הסתננות של מאות אלפי יהודים אל איזור הכיבוש האמריקני בגרמניה ובאוסטריה אפשרית לולא ההתחשבות והגישה ההומניטרית של צבא הכיבוש האמריקני, אשר העלים עין, במידה רבה, מהגירת המוני היהודים.

על פעילות היהודים בשוק השחור הגיב הצבא בפשיטות חיפוש נרחבות, והן גררו לעיתים התנגשויות אלימות עם העקורים. ההתנגשויות הללו דירדרו את היחסים בין הצבא לעקורים. ככל שחלפו השנים ופתרון ליישובם של העקורים לא נראה לעין, כן החרפו העימותים, ואת מקום היחס ההומניטרי תפס יחס נוקשה יותר. הצבא ראה בעקורים נטל. ואולם, קום מדינת ישראל במאי 1948 ואישור חוק העקורים בקונגרס האמריקני ביוני 1948, שינו באופן ניכר את בעיית העקורים. הגירת המוני היהודים לישראל ולארצות-הברית רוקנה את המחנות, צימצמה את פעילות השוק השחור ושיפרה את יחס הצבא לעקורים היהודים.

בהערכת יחס הצבא האמריקני לשארית הפליטה חלוקות הדעות. לנרד דינרשטיין מבליט את השלילה ומגנה את הצבא על יחסו הקשה. לעומתו רואה אברהם היימן ביחס הצבא ליהודים את 'אחד הפרקים היפים ביותר בתולדות הצבא האמריקני'. ניתן לומר כי למרות התקריות

והחיכוכים, בעיקר במפגש העקורים עם הדרגים הנמוכים, ראוי הצבא האמריקני בחשבון כולל להערכה על עזרתו רבת-ההיקף לעקורים היהודים. זאת במיוחד בהשוואה למצב היהודים באזורי הכיבוש הבריטי והצרפתי.